

Postbus 60051
6800 JB Arnhem

Aan de Gemeenteraad,

Arnhem, 23 oktober 2012.

Betreft: Criteria voor succesvolle stadslandbouw

Geachte leden van de gemeenteraad,

In de bijlage treft u een notitie aan over "Criteria voor succesvolle stadslandbouw". In Arnhem heeft EVS EcoVrede vanuit het programma "Eetbaar Arnhem" ruime expertise opgebouwd rond dit thema. Wellicht wilt u deze notitie betrekken bij de behandeling van de Stadsbegroting 2013-2016. EVS EcoVrede is u graag behulpzaam bij het verder uitwerken van dit onderwerp.

Hopenlijk ben ik u hiermede van dienst geweest,

met vriendelijke groeten,
namens EVS EcoVrede,

A.W.G.M. Theunissen,
projectleider Stadslandbouw

Bijlage: 1. "Criteria voor succesvolle stadslandbouw" (september 2012)

Eetbaar Arnhem

We werken aan de
lokale productie
van eetbaar groen
in een stadse
omgeving

www.ecovrede.nl

1 Wat zijn de voorwaarden?

1. Minder management en controle van bovenaf. (G. Roukens, Educatieve Tuin de Enk, 2012)
2. geef burgerinitiatieven alle benodigde ruimte, zowel de fysieke ruimte als alle benodigde toestemming ontheffing en vergunning. (S. Fonk, Stichting EVS, 2012)
3. Jongeren hebben recht op groen en ruimte (internationaal verdrag van de rechten van het kind).¹ Zij mogen daarom zelf hun eigen stuk groene ruimte onderhouden en beheren. Jongeren die zelf projecten op willen zetten en uitvoeren moeten niet worden behandeld als professionals. Zij mogen groeien in hun leerproces om zelf hun eigen omgeving te verzorgen. De drempel ligt voor hun veel te hoog. (A. Theunissen, Stichting EVS, 2012)
4. Duurzaamheid dient niet alleen te worden toegepast bij ontwerp, inrichting, beheer en onderhoud van de omgeving, maar moet ook de door de gebruikers van het gebied bewustzijn, gedrag en handelen leidend principe zijn. Duurzaamheid niet alleen ingebracht te worden in de fysieke omgeving, maar ook in de sociale omgang en in het denken. Dit laatste betekent de bevordering van een duurzaam zelfbeeld, mensbeeld en natuurbeeld. Dit zijn ethische principe waarmee met volledig bewustzijn en respect naar andere mensen en leven en de omgeving ter aller tijde keuzes worden gemaakt en interactie met anderen en de omgeving wordt omgegaan. (A. Griffioen, Stichting Vakmanstad, 2012)
5. Betaling van personen die hun nek uitsteken en verantwoordelijkheid dragen voor de sociale ontwikkeling en verduurzaming voor hun omgeving vanuit de gemeente. (S. Fonk, Stichting Basisinkomen)

2 Succesfactoren zijn:

1. educatie en burgerparticipatie. Hierdoor kan er meer draagvlak groeien voor lokale initiatieven. (D. Stobbelaar, Participatie en Groen, 2012)
2. Sponsoring van bedrijven en private investeerders in lokale maatschappelijke projecten is nodig ter ondersteuning van de lokale gemeenschap. Dit kan als voorwaarde worden gesteld voor (grote) bedrijven die zich in de stad willen vestigen. (A. Griffioen, Stichting Vakmanstad, 2012 en I. Adric, Kook met mij mee)
3. Communicatie is ongelooflijk belangrijk. (R. van Doorn, Hogeschool Larenstein)
4. Een keuken of kookstudio direct naast een stadslandbouwtuin, school of buurtcentrum helpt om de verbinding tussen maaltijden koken voedsel en de tuin ter plekken inzichtlijk en beleefbaar te maken. (A. Griffioen, Stichting Vakmanstad, 2012 en I. Adric, Kook met mij mee)
5. Mensen die klagen uitnodigen om zelf oplossingen aan te dragen en uit te voeren voor problemen die ze signaleren. (A. Griffioen, Stichting Vakmanstad 2012)

¹ Rapportage NL 2007: Artikel 31, het recht op buitenspelen voor kinderen/jongeren, komt in Nederland in het gedrang.

6. Van begin af aan wetenschappelijk monitoring van projecten en resultaten. (A. Griffioen, Stichting Vakmanstad 2012)
7. Stadslandbouw en urban greening zijn geschikte middelen om voor een gezonde, evenwichtige en esthetisch aantrekkelijke stadsinrichting te zorgen en geven een nieuwe wending aan urban design die de stad of wijk ook in haar brandign kan gebruiken. (website CITIES, 2012)
8. in de juridische eigendomsrechten vastleggen dat publieke gronden voor stads(moes)tuinen voor altijd openbaar en publiekelijk toegankelijk zijn en dat locakle gemeenschap direct de gebruiksrechten heeft over de grond voor alle activtieten ten bate van en gesteund door de locale geenschap. (beheerder speeltuin Oudedijk, Rotterdam, 2012)

3 Problemen:

1. Marktwerking van welzijnswerk opbouwwerk, stadslandbouw en bij gebiedsontwikkeling draait gemeenschapswerk en opbouwwerk de nek om. De belangen staan lijnrecht tegenover elkaar. Dit komt omdat: (A. Griffioen, Stichting Vakmanstad 2012)
2. commerciële filialen zuigen gemeenschappen en het land leeg. . (C. Steel, de Hongerige stad, 2011) De stadslandbouwproducten zijn op de eerste plaats voor de eigen gemeenschap
3. Ambtenaren willen graag scoren. Beslissingen worden vaak op de korte termijn genomen. Er wordt gedacht snel geld te verdienen met de ontwikkeling en exploitatie van vastgoed. Dit kan een stadsuitbreidingsproject zijn, de ontwikkeling van een industrieterrein of de uitbating van winkel- en kantoorruimtes. In de beslissingsafwegingen worden de negatieve effecten op de locale gemeenschap vaak niet meegenomen. De kwaliteit van de leefomgeving gaat achteruit waardoor hele wijken een broeihaard kunnen worden voor allerlei sociaalmaatschappelijke problemen zoals criminaliteit, gezondheidsproblemen, vervreemding en sociale ontwrichting van de gemeenschap. Ook kunnen er negatieve effecten zijn op de locale economie. Meer banen op de ene plek kan leiden tot minder banen en een grotere (jeugd)werkeloosheid in de lokale gemeenschap. (S. Fonk, A. Theunissen, Stichting EVS)
4. Ook kunnen er ecologische risico's zijn. Bij de gebiedsontwikkeling dient rekening te worden gehouden met klimaatadaptatie, ecosysteemdiensten en natuurcompensatie.
5. Je hebt te maken met push en pullfactoren. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven kan resulteren in een onaantrekkelijke en verloederde probleemwijk.
6. Wijkplatformen hebben in de wijk vaak te veel macht. Een klein groepje beslist over de wijkgeden en bepaalt daarmee wat wel en niet gebeurt in de wijk. (Y. van Hammersveld, D66 Arnhem)
7. Burgers die klagen over mensen die initiatief nemen hebben veel te veel macht. Als mensen een probleem of een klacht hebben met een burgerinitiatief, dan kunnen zij met een telefoontje naar de gemeente hele initiatieven dwarsbomen. (N. Mahler, Stichting EVS)
8. Afschaffing en bezuinigingen op wijk(opbouw)geden, participatiegeden, buurthuizen en wijkcentra. Toegegeven, er wordt heel veel geld over de balk gegooid. Maar verwachten dat de burger steeds meer taken en verantwoordelijkheden op zich neemt (buurthuis openhouden, beeher en onderhoud van het groen, zelf zorgen voor kinderopvang, actief meedoen aan de

(brede) school...) zonder dat de burger daarvoor betaald wordt, is moreel niet vol te houden. (S. Fonk, Stichting EVS)

9. Ambtenaren, beslissers en politici zien soms onvoldoende de waarde van groen en gemeenschapstuinen in. Vaak wordt braakliggend terrein maar voor beperkte tijd beschikbaar gesteld aan een organisatie. De achterliggende gedachte is dat maatschappelijke groenprojecten de vastgoedontwikkeling niet mogen vertragen of opschorten. (J Mees, gemeente Den Bosch)
Dit is ook een probleem voor commerciële stadlandbouwprojecten. Willen investeringen rendabel zijn, dat moet de ondernemer op die locatie een langetermijnperspectief hebben. (J. van der Schans, LEI)
10. Trage besluitvorming van de gemeente. Een voorbeeld uit de gemeente Arnhem:
Bij het plaatsen van bakken in de straat, in bermen langs de weg of in het plantsoen. Een vergunning oneigenlijk gebruik openbare grond nodig zijn. Het duurt minimaal 6 weken voordat deze vergunning wordt afgegeven, omdat hij langs 4 verschillende afdelingen van de gemeente moet. De vergunningen moeten per locatie worden aangevraagd en worden alleen tijdelijk afgegeven. (A. Theunissen, Stichting EVS)

4 Wat zijn de baten?

Mensen die in een natuurlijke, groene, leefomgeving opgroeien en leven, ontwikkelen beter hun communicatieve, sociale, creatieve en cognitieve vermogens. Ook hun motoriek is beter ontwikkeld en ze hebben een groter gevoel voor eigen verantwoordelijkheid, omdat ze beter hebben geleerd om risico's in te schatten. (Louv, 2007)

Ze hebben minder last van stress, depressie, (van den Berg, 2009) overgewicht² en obesitas² en meer groen leidt tot minder ziekteverzuim³. Kinderen met ADHD kunnen zich beter concentreren in een natuurlijke omgeving. (van den Berg, 2011) Een groene leefomgeving nodigt uit tot bewegen (website DRO, 2012) en bevordert een positief zelfbeeld (Bos, 2011) en gratis eetbaar groen in de stad vermindert de criminaliteit. (weblog Het Kan Wel, 2012) De natuur spiegelt onszelf en helpt ons onze richting in ons leven te vinden. (Lippe-Biesterfeld, 2010) De natuur nodigt uit tot ontmoeten en verbindt mensen met zichzelf en met elkaar.

Dit is nog maar het topje van de ijsberg. Doordat er steeds meer onderzoek wordt gedaan, wordt het wetenschappelijk bewijs voor de gezondheidsbaten van de natuur steeds sterker, waardoor steeds meer beleidsmakers de gezondheidsbaten van de natuur onderschrijven. Zo heeft in Zweden de gemeente Malmö de afgelopen jaren meer dan 8 miljoen dollar geïnvesteerd in de aanleg van 20 eetbare schoolpleinen. (Pålsson, 2011) De nabijgelegen universiteit van Alnarp heeft stapels wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de gezondheidsbaten van de natuur. Op basis van wetenschappelijk aantoonbare feiten, hebben eetbaar-groen projectleiders de gemeenteraad ervan kunnen overtuigen dat de investering van 8 miljoen op de langere termijn een bezuiniging oplevert op de gezondheidskosten. Zo zijn mensen met een volkstuin gelukkiger, minder eenzaam en gezonder dan mensen zonder volkstuin. (van den Berg, 2010) Er zijn steeds meer aanwijzingen dat investeren in groen leidt tot een forse besparing op zorgkosten en ziekteverzuim. (KPMG, 2012)

^{2,3} website Rijksoverheid (juni 2012)

Er zijn ook economische voordelen van groen: schoon drinkwater, de winning van klei, zand en grind, veiligheid in het licht van klimaatverandering, CO2-compensatie, en hogere huizenprijzen in een groene omgeving en daarmee extra WOZ-inkomsten van gemeentes. (Blade, 2011)

Bronvermelding

Rapporten, boeken en artikelen

Berg, A.E. van den, Ronde, K de (2009) Groen en gezondheid van stadsbewoners, Alterra: Wageningen.
Van den Berg, A.E. & Ronde, K. (2010). Gezonder in de volkstuin: De gezondheid van stedelingen met en zonder volkstuin vergeleken. Wageningen: Alterra
Berg, A.E. Van den, (2011) Natuur als therapie bij ADHD, Alterra: Wageningen.
Blade, T., Smid, G., Houben, S., (2011) De natuur als kans, Triple E Productions, Arnhem
Bos, A. (2011) 'Spelen in het groen biedt kansen.' In VHG magazine. Interview met Agnes van de Berg, geportretteerd als boegbeeld voor de groene sector.
KPMG Advisory NV (2012) Groen, gezond en productief. KPMG sustainability.
Lippe-Biesterfeld, I van, (2010) 'Leven in verbinding'. Ankh-Hermes: Utrecht.
Louv, R. (2007) Het laatste kind in het bos, Uitgeverij Jan van Arkel: Utrecht.
Steel, C. (2011) De hongerig stad, Nai uitgevers: Rotterdam.

Websites

Het Kan Wel.. weblog voor een groener, eerlijker en leuker leven.
<http://www.hetkanwel.net/2012/01/11/opmerkelijk-effect-eetbaar-groen-in-de-stad-verlaagt-criminaliteit/> Opmerkelijk effect: eetbaar groen in de stad verlaagt criminaliteit, bezocht op 05-06-2012.
HRO, site Handreiking Duurzame Ruimtelijke Ontwikkeling www.handreikingdro.nl → thema's, → ecologie. De site is gemaakt door H2Ruimte en Liefeland milieu, in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Milieu als onderdeel van het programma Duurzame Ruimtelijke Ontwikkeling. Bezocht op 05-06-2012.
Rijksoverheid, www.rijksoverheid.nl/nieuws/2012/05/16/investeren-in-groene-stad-goed-voor-gezondheid-en-gezondheidsbudget.html nieuwsbericht

Mondelinge bronnen

Mevrouw F. Abbings tijdens lezing over permacultuur in het kader van de grass root science lezingen op de universiteit van Wageningen. De lezing vond plaats op 4 juni 2012.
Mevrouw E. Palsson, schoolpleininspirator, Centrum voor Plaats en Leren, Alnarp Zweden. (skolgårdsinspiratör Centrum för Plats och Lärande Malmö Naturskola). Gesproken tijdens studiereis naar Zweden in het kader van de minor Mens en Natuur, mei 2011. Emma Palsson is een van de projectleiders en kartrekkers voor de eetbaar-groen-projecten in Malmö.

Bezochte organisaties

Rotterdam: Stichting Vakmanstad, Kook met mij mee, Educatieve tuin de Enk. Arnhem: Stichting EVS, Hogeschool Larenstein